

*Межов О. Г.,**доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови**Волинського національного університету імені Лесі Українки**Межова О. В.,**викладач вищої категорії,
викладач-методист**Відокремленого структурного підрозділу «Волинський фаховий коледж
Національного університету харчових технологій»*

ПАРЦЕЛЯЦІЯ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ У ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз парцельованих багатокомпонентних складних речень у художніх текстах Володимира Лиса на засадах структурного, експресивного та комунікативно-прагматичного синтаксису. Виділено й схарактеризовано структурні типи, встановлено семантико-стилістичні, текстотвірні й комунікативно-прагматичні функції аналізованих парцелятивів у прозових творах автора. Виявлено специфіку творення експресивного ефекту в художньому мовленні письменника за допомогою різнотипного парцелювання багатокомпонентних конструкцій. Різноманітні синтаксичні моделі як мовні зразки багатокомпонентних складних речень, реалізуючись у конкретних мовленнєвих актах, зазнають багатьох видозмін залежно від комунікативної настанови мовця (автора) й нерідко виходять за межі загальномовного стандарту. Внаслідок таких модифікацій можуть виникати нові мовленнєві явища, зокрема парцеляція, тобто розчленування складної синтаксичної конструкції на декілька повідомлень, відокремлених в усному мовленні інтонаційно, а на письмі – крапкою. Із погляду синтаксичної похідності багатокомпонентна парцельована конструкція є синтаксичним дериватом і водночас семантико-стилістичною модифікацією базової складної синтаксичної конструкції. Розчленовані багатокомпонентні речення з різними типами синтаксичного зв'язку притаманні прозовій мові сучасної художньої літератури, що засвідчують високі кількісні показники парцельованих структур такого зразка. У проаналізованих художніх текстах Володимира Лиса найпродуктивніше парцелюються багатокомпонентні побудови із сурядним і підрядним зв'язком. Високу здатність до парцеляції виявляють також сурядно-безсполучникові структури. Менш уживані речення з підрядним і безсполучниковим зв'язком, а контаміновані структури з усіма видами синтаксичного зв'язку трапляються зрідка. Майже усі парцельовані частини багатокомпонентних структур набувають певної самостійності, зміст кожної з яких стає комунікативно й стилістично значущим. Читач має змогу активно переосмислити елементи повідомлення, бо його подають не за звичайною формою речення, а членують на семантично вагомні компоненти.

Ключові слова: парцеляція, багатокомпонентні складні речення, художній текст, сурядний зв'язок, підрядний зв'язок, безсполучниковий зв'язок.

Постановка проблеми. Активний розвиток в останні десятиліття новітніх напрямів мовознавства зумовив переорі-

єнтування синтаксичних студій із суто формального (системно-структурного) опису реченнєвих одиниць до їх вивчення з погляду лінгвостилістики, комунікативно-прагматичної й текстово-дискурсивної лінгвістики. У цьому контексті неабиякої актуальності набувають праці, присвячені дослідженню виражальних можливостей синтаксису української мови в різностильових текстах, зокрема стилістичним фігурам, прийомам, явищам, в основі яких закладено різнотипні реченнєві структури. Одним із найпродуктивніших засобів вираження, який ґрунтується на синтаксичному перерозкладі, розчленуванні, емоційному виділенні компонентів, що актуалізує й посилює значення конкретного висловлення, надає йому мовної експресії, одночасно зберігаючи формальну та смислову залежність між частинами, є парцеляція [1, с. 26].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність багатоаспектного вивчення парцеляції як засобу експресивного синтаксису з огляду на її структурно-семантичні параметри, модальні модифікації, комунікативно-прагматичне та функційно-стилістичне навантаження в художньому тексті не викликає жодних сумнівів. У сучасній лінгвістиці простежуємо наявність різноманітних концепцій і підходів щодо трактування цього поняття, визначення його специфіки серед інших сегментованих одиниць, принципів класифікації тощо. Парцельовані конструкції як явище експресивного синтаксису неодноразово ставали об'єктом уваги дослідників у різні періоди розвитку мовознавства. Серед досліджень останніх років варті уваги публікації В. Ачилової [1], Л. Бондаренко [2], Т. Буйницької [3], О. Волобуєвої [4], У. Галів [5], У. Гринишин [6], З. Денисенко [7], Н. Конопленко [8], В. Олексенка [9], Х. Петрів [10], Л. Топчій [11], Н. Чернушенко [12], Т. Шевченко [13].

Найбільшою мірою опрацьоване парцелювання головних та другорядних членів на рівні простого речення; однорідних, відокремлених компонентів на рівні ускладненого простого речення. Порівняно менше наукових студій присвячено вивченню парцелятивів у складносурядних, складнопідрядних і безсполучникових складних реченнях елементарного типу, які складаються із двох предикативних частин. Водночас потребує ґрунтовного дослідження парцеляція на рівні багатокомпонентних складних речень із різними видами зв'язку, адже вона є характерною ознакою сучасного публіцистичного та художнього мовлення. Свідченням цього, зокрема, є прозові тексти Володимира Лиса,

які небезпідставно слугували джерельною базою пропонованої наукової розвідки, позаяк контаміновані парцельовані структури в них до сьогодні не були предметом спеціального дослідження.

З огляду на попереднє сказане **мету** статті вбачаємо в спробі комплексного аналізу парцельованих багатокomпонентних складних речень у художніх текстах Володимира Лиса на засадах структурного, експресивного та комунікативно-прагматичного синтаксису. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких основних **завдань**: 1) виділити й схарактеризувати структурні типи парцельованих багатокomпонентних складних речень; 2) встановити семантико-стилістичні, текстотвірні й комунікативно-прагматичні функції аналізованих парцелятивів у прозових творах Володимира Лиса; 3) виявити специфіку творення експресивного ефекту в художньому мовленні письменника за допомогою різнотипного парцелювання багатокomпонентних конструкцій.

Виклад основного матеріалу. Багатокomпонентні складні речення з різними видами зв'язку являють собою проміжну ланку між системою мови і сферою мовлення. У мовній системі виділяють їхні структурні типи, аналізують синтаксичні зв'язки й семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами. Ці синтаксичні моделі, мовні зразки, реалізуються у конкретних мовленнєвих актах, зазнають різноманітних видозмін залежно від комунікативної настанови мовця (автора), нерідко виходять за межі загальномовного стандарту. Внаслідок таких модифікацій можуть виникати нові мовленнєві явища, зокрема парцеляція, тобто розчленування складної синтаксичної конструкції на декілька повідомлень, відокремлених в усному мовленні інтонаційно, а на письмі – крапкою [14, с. 48, 154]. За таких перетворень багатокomпонентне складне речення наближається до надфразної єдності (складного синтаксичного цілого) і цілком переходить із мовної системи у сферу мовлення. Із погляду синтаксичної похідності багатокomпонентна парцельована конструкція є синтаксичним дериватом і водночас семантико-стилістичною модифікацією базової складної синтаксичної конструкції.

Найпродуктивніше виявляють здатність до парцелювання багатокomпонентні **конструкції із сурядним і підрядним зв'язком**. Зупинимось детальніше на їхній характеристиці. Структура із сурядним та означальним підрядним зв'язком *Не ображайтеся за цю невеличку вечірню виставу, в якій вам доводиться брати участь. Але ви досі були непоганим актором* [15, с. 202] містить парцельований сурядний компонент із протиставним сполучником *але*, який доповнює зміст попереднього складнопідрядного речення. Конструкція *Не спав, али стояв коло воріт...* (діалектний варіант сполучника *але*). *А Зося сідала у машину із Кишиштофом. Та Зося, що не мала приїхати до нього. Та Зося, що знайшла (ци ж знайшла?) своє трудне щастя з ним і свою смерть. Що зробила його щасливим...* [16, с. 233] складається із п'яти компонентів: перший – складносурядне речення; між ним та другим складником простежуємо сурядний зв'язок, виражений зіставно-протиставним сполучником *а*, наступні три компоненти виступають поясненнями до другої, формуючи однорідну супідрядність. Ці компоненти передають хід думок героя, його емоції, викликані від'їздом Зосі, відчуваємо в цих словах нотки туги, сумніву (через вставне питання) та вдячності, які підсилюються трикрапкою в кінці речення.

Речення із сурядністю та підрядними з'ясувальними частинами представлені такими моделями: *Лишалось тільки уяв-*

ляти, що відбувається там, всередині церкви. Але уявлялося зовсім не те, що там у цей час мало бути [15, с. 74]; *Вона стала вірити, що Тадик неодмінно вернеться до неї, на колінах припозве до її будинку й проситиме прощення. А вона не простить, нізащо не простить, вона накаже... Вбити себе, втопитися, стояти на колінах сорок днів і ночей без їжі й води* [16, с. 121]; *Я хочу сказати, що просто полюбила його. І він мене полюбив* [17, с. 253]. У багатокomпонентній структурі *Спалахнула, прорізала темряву, на мить освітила простір, блискавка. І мені здалося, що я бачу обличчя жінки на фоні блискавки. То була саме Інга. Але ж... Але ж Інга була поруч зі мною в кімнаті* [15, с. 57] сурядність, виражена єднальним сполучником *і* та зіставно-протиставним повторюваним сполучником *але*, виконує функцію емоційного стержня. Перший, із забарвленням несподіванки, створює так звані емоційний зрив; другий, повторений за посередництвом трьох крапок, відображає сумнів та недовіру власному зоровому сприйняттю. Початкове речення надзвичайно важливе для задання головної реченнєвої емоції: метафоризований образ блискавки, що «спалахнула, прорізала темряву» провокує необхідну читачку емоцію, налаштовує на щось різко експресивне й надалі.

Конструкція із сурядним та порівняльним підрядним зв'язком *Та плечі в нього вже опустилися. І очі погасли. Мовби вітер дмухнув на теї жарини* [16, с. 151] складається із трьох предикативних частин, дві з яких поєднані сполучниковим сурядним зв'язком за допомогою єднального сполучника *і*, а третя прикріплюється до них підрядним сполучником *мовби*. Парцельована друга частина, виражена метафорою «*очі погасли*», передає відчуття безнадії, яке посилюється завдяки наступному компоненту, у якому проступає стилістичне порівняння *очі – жарини, які заасив вітер*. Таке лексичне наповнення допомагає розкодувати настрій героя: зневіра виникла раптово, миттєво, але була дуже сильною, бо враз загасили блискавки до того очі. Перші дві частини трикомпонентного речення *Голос досить приємний, хоча...* *Хоча якийсь незвичний, мовби...* *Мовби наляканий чи що* [15, с. 198] поєднані зіставно-протиставним сполучником сурядності *хоча* у значенні *але*, третій компонент приєднано підрядним сполучником *мовби*. Три крапки між повторюваними елементами свідчать про невпевненість у висловленні думок того, хто про це говорить. Тому вся структура справляє враження, ніби так ловить голос або людина із зав'язаними очима, або незряча. Адже все пізнається відчуттями, ніби звуки просіваються через сито, порівнюються з раніше почутими. Ще приклади таких конструкцій: *Хотів сказати з глумом, а вийшло начеб жалісливо. Мовби справді вибачався. Чи навіть просив прощення. Прощення?..* [16, с. 53]; *Пройшли трохи мовчки. І дивне блаженство стало огортати Соломію. Наче в коконі якому йшла, загорнута у щось легке, невидиме, але начеб солодке* [17, с. 134]; *І осілася. А думка вже злетіла в голову. Її не викинеш, як вирване зело. Не втопчеш у землю. Не закинеш ген туди, на межі, як непотрібний на городі камінець* [17, с. 199]; *Потім був червоний кінв, на якого її підсадили дужі й також грубі руки. Хоча руки були не грубими, а мовби...* *Мовби бережними, так піднімають і ставлять кудись, Зося могла б заприсягнувшись, крихку порцеляну, вазу, боячись, аби вона не розбилася* [16, с. 122].

Речення *Я тутечки. Али ти не озирайся. Бо побачиши рись* [17, с. 177] складається із трьох компонентів, пов'язаних сурядним сполучником у діалектній формі *али* (перша та друга частина) та підрядним *бо* (друга та третя). Друга частина – «*ти*

не озирайся» – має стилістичне забарвлення перестороги, яку озвучено у наступному сегменті. Лаконізм фраз, спричинений екстремальною ситуацією, налаштовує на точне сприймання інформації. Такий словесний динамізм збуджує емоційну сферу. Ще приклади конструкцій із сурядним та підрядним причинним зв'язком: *Спочатку на це не звертали уваги, бо траплялися ті оказії раз у місяць. Але потім стала напасть приходити щотижня, далі – мало не щодня* [15, с. 104]; *Мо', й гріх то, али ж як охота. Бо пора мати дівку побіля тих гицелів. Хлопчисьок* [17, с. 14]; *За третім приходом Раїска запропонувала Соломії разом до озера сходити. Бо ж Олежка взявся тестеві помагати хліва перекивати, а їй душно, насалася, напололася на городи, то страх скупатися хочеться* [17, с. 182]; *Николи, чуєш, николи не бий цього коня. Бо інакше він уб'є тебе. І я про те знайму, та не поможу* [16, с. 104].

У парцельованій конструкції *Аби сісти відразу на поїзд у Сімферополі, довелося переплатити за квитки майже вдвічі. Але я грошей не пошкодував, хоч навіть у дорозі довелося вже харчуватися яблуками, купленими на якійсь станції, і чаєм* [15, с. 32] перша підрядна частина мети вказує на подію, а друга – сурядна, із зіставно-протиставним сполучником *але* та підрядним допустовим *хоч*, уточнює зміст попередньої. Окрім того, подрібненість фрази надає реченню стверджувальної семантики, відображає хід думок, притаманний живому спілкуванню.

Парцельовані структури із сурядністю та підрядними часу можна продемонструвати таким прикладом: *Я справді за все своє свідоме життя був на морі тричі. Коли вчився в інституті, разом зі студентською групою, яку мобілізували збирати помідори на Херсонщині. Коли працював перший рік у школі і набирали вожатих у табір до моря. І, нарешті, якимось поїхав «дикуном»* [15, с. 9], де однорідна супідрядність увиразнює темпоральну семантику. Внутрішнє емоційне наповнення героїні в уривку *Доки їдуть доріжкою, Соломія чекає кулі навздогін. Але довкола тиша* [17, с. 245] різко відрізняється від настрою зовнішнього світу, адже парцельована частина «довкола тиша» відверто дисонує з попередньою, наснаженою неспокоєм, тривожністю. Саме за посередництвом сурядного протиставного сполучника створюється контрастність зображуваних подій.

У багатокомпонентному висловленні *Отже, хтось зробив мені царський подарунок. Якщо тільки долари не фальшиві. Але я чомусь був певен, що вони найсправжніснінькі* [15, с. 53] перша та друга частини поєднані підрядним сполучником умови *якщо*, друга і третя – сурядним зіставно-протиставним сполучником *але*. Третій парцельований блок, у свою чергу, складається з двох компонентів: першого – головного і другого – підрядного з'ясувального. Перший елемент містить лексичну словосполучку «царський подарунок», яка за своєю семантико-стилістичною заангажованістю передбачає щось дороге та цінне. Пояснення у другій частині підтверджує це припущення. До слова, у вказаній конструкції із кожною парцельованою частиною одночасно змінюється настроєве тло: перша містить здогадку (вжитий неозначений займенник *хтось*), друга – маркована сумнівом «Якщо тільки долари не фальшиві», а третя, наснажена відчуттям впевненості та ствердження, відкидає усіляку невпевненість.

Багатокомпонентні конструкції із сурядністю та безсполучниковістю також виявляють високу здатність до парцеляції. Парцельовання кожної предикативної частини допомагає створити ефект уповільненого кадру. У такому випадку сприйняття

інформації викликає у реципієнта певні емоції, переживання, спогади. Наприклад, у реченні *Соломія тихенько скрикнула. Несамохіть, проти волі, зі страху. А тоді до крові закусила губу* [17, с. 127] між першими двома компонентами, пов'язаними безсполучниково, простежуємо набагато міцніші зв'язки, ніж з наступним, приєднаним до них сурядним зіставно-протиставним сполучником *а*. Це речення не втрачає задану автором емоцію ні на початку, ні в кінці, чому сприяє ланцюг парцелятивів у другій частині, що пояснюють зміст першого компонента та увесь епізод третьої частини, яка відображає високий градус внутрішньої напруги. Її підсилює також висхідна градація однорідних обставин *несамохіть, проти волі, зі страху*.

Конструкція *Варто, бо ні ти, ні я не знаємо, чим все це скінчиться. Але ми мусимо грати. Повір, Віталіку, мусимо. Хоча в будь-який момент ти можеш вийти з гри. Ти можеш відмовитися хоч зараз* [15, с. 123] презентує парцельовані частини, пов'язані безсполучниковим та двома видами сурядного зв'язку. Перший елемент (містить причинову підрядність) пов'язаний із другим зіставно-протиставним сполучником *але*, другий та третій зв'язані безсполучниково, а між третім та четвертим розташований допустово-протиставний сполучник *хоча* (у значенні *проте*); до цього компонента приєднано п'ятий, вчергове без сполучника. Спонукальна семантика властива першим трьом сегментам: цьому сприяє і лексична наповнюваність, і синтаксична побудова, а також відповідні модальні маркери «варто», «мусимо». У наступних частинах цей настрій стихає, з'являється аллюзія вибору, однак не відверта, а провокаційна.

У невеликому фрагменті *Не мав би питати? Може, й так. Али ж не міг не спитати. Не міг. Час спливав. Час – мука* [16, с. 115] зосереджено різні види модальності: питальна, суб'єктивна (через вживання вставного слова *може*), об'єктивна, стверджувальна, заперечна. Окрім того, інтенсивне подрібнення речення, що яскраво демонструє внутрішні митарства в душі персонажа, конфлікт із самим собою, аналіз прийнятого рішення, допомагає читачеві відчутти ті ж переживання, обмірковувати власний досвід. Емоційну заангажованість речення чітко підкреслює останній компонент «Час – мука», тут поза вербальною відчитуємо, як важко героєві чекати, яке це для нього випробування, але як мужньо він витримує той монотонний плін часу.

У п'ятикомпонентному реченні *Він прийняв той виклик. Просто так здатися не міг. Дідько чи хто там язик смикнув. Али вже відступитися не міг. Така в нього була порода, така натура* [16, с. 115] третій та четвертий складники поєднані сурядним зіставно-протиставним сполучником *али* (діалектне звучання), між усіма іншими простежуємо безсполучниковий зв'язок. Кожна парцельована частина звучить як висновок – рішуче, чітко та впевнено, неначе передавання повідомлення азбукою Морзе. Експресія, що виникла на початку конструкції, зменшилася в останньому компоненті через повтор займенника *така* зі словами-синонімами «порода – натура», а також легкої інтонаційної паузи, викликані пунктуаційною комою.

У наведеній семикомпонентній конструкції *Моє запитання вам не під силу. І мені не під силу відповідь на нього. Але я буду його задавати, сподіваючись на відповідь. Не вам одному. Я його й собі задаю. Часом і знаходжу відповідь. Але тільки до завтрашнього ранку* [15, с. 214] наявні безсполучникові зв'язки між третьою, четвертою, п'ятою та шостою частинами,

сурядний єднальний сполучник *і* з'єднує перший та другий сегменти, зіставно-протиставний сполучник сурядності *але* – другу частину з третьою, шосту з сьомою. Варто зауважити, що у структурах такого зразка стираються межі будь-якої експресивності, адже складники не мають чіткої виструнченої смислово-почуттєвої лінії. У цьому реченні два перші елементи насажені зневірою та відчаєм, у третьому – емоція безнадії приглушується, і далі з'являється деякий оптимізм, проте нетривалий, бо в останній частині знову розпач (думки в занепадницькому кільці). Тому такі розширені парцельовані конструкції не викликають у читача конкретних яскравих вражень, чим не в повній мірі впливають на його емотивну сферу. Ще приклади таких конструкцій: *Мовчали довго. Поки Уляна не сказала, що він її відвезе, але тільки до села. А сам вернеться на хутір. Далі ждатиме* [16, с. 43]; *Зося підходить до вікна й нарешті розтуляє свою маленьку жменьку. На долоні щось зблискує. Але це не медальйон. Зося нагинається. На долоні лежить маленька срібляста мушля* [16, с. 125].

Менш продуктивні парцельовані багатокомпонентні речення з *безсполучниковістю й підрядністю*. Наприклад, у чотирикомпонентному реченні *Щось наче вдарило Якова в тім'я. Перед очима шарахнуло. Тоді потилицю захолодило. Мовби льоду хто приклав* [16, с. 73] між третім та четвертим складниками спостерігаємо підрядні порівняльні відношення, решта частин пов'язана безсполучниково. Нанизування однотипних безособових предикатів у перших трьох частинах формує ампліфікований ряд, що відтворює спричинений зовнішніми факторами фізичний стан героя. Ще приклади конструкцій із безсполучниковим і порівняльним підрядним зв'язком: *Вперше у братових очах побачила Соломія якусь дивну затаїтість. Наче нагострена коса проти сонця, погляд зблиснув* [17, с. 57]; *Вона встала, подала руку йому. Обоє вже на рівних стояли. Начеб одне одного й підтримували* [16, с. 53]; *Потоп остовпів. Як соляний стовп стояв. Яків усміхнувся й пішов. Мовби не коня, а себе самого там покидав* [16, с. 104].

У конструкції *Петро з лісу не вишов. Навесні Соломія зрозуміла, що правильно зробив. Хоч перед тим і вивезли сім'ю в Сибір* [17, с. 155] між першим та другим сегментами (в останньому є внутрішній підрядний компонент, приєднаний до головної частини за допомогою з'ясувального сполучника *що*) простежуємо безсполучниковий зв'язок, між другим та третім – підрядний, маркований допустовий сполучником *хоч*.

У п'ятикомпонентному уривку *Яків таки усміхнувся. Не засміявся, а посміхнувся. Бо зрозумів – то сюрчить цвіркун. Авжеж, цвіркун, цвіркунисько. Запізнілий гість, неспальник якийсь осінній, що не знати чого озвався* [16, с. 176] між другим та третім складниками виявляємо сполучниковий підрядний зв'язок, виражений причиновим сполучником *бо*, між іншими частинами – безсполучниковий зв'язок. Другий компонент має уточнювальну семантику: *«Не засміявся, а посміхнувся»*. Четвертий та п'ятий елементи містять канву відтінків значення однієї лексеми: *«цвіркун – цвіркунисько»* (негативна конотація, але у цьому випадку жито з іронічним забарвленням), *«запізнілий гість»* (вказує на пору, в яку той сюрчить), *«неспальник якийсь осінній»* (доповнює попереднє означення: видає звуки вночі, коли усі сплять).

У трикомпонентній моделі *Відповіді тепер я вже не матиму. Ніколи. Навіть якщо колись знову зустріну Інгу* [15, с. 32] перші дві частини пов'язані безсполучниково, а третя доєд-

нується до них за допомогою підрядного сполучника умови *якщо*. Конструкція перейнята рішучістю і безпеліційністю. Проте прислівник *«тепер»* наткає, що раніше герой ще мав шанс отримати відповідь, але якісь невідомі читачеві події анулювали цю можливість. Друга частина, що складається з однієї лексеми – прислівника *«ніколи»*, за своєю семантикою виконує роль настроєвого ядра.

Нерідко експресивність парцеляції посилює специфічна пунктуація. Скажімо, у трикомпонентній підрядно-безсполучниковій моделі *Раз, у студентські роки як обпеклася, то... Душа наче заморозилася... Вчила студентів, статті писала...* [16, с. 186] важливу роль для осмислення внутрішнього стану героїні відіграє пунктуація, яка створює відповідну інтонацію. Так, констатація факту в першій частині вже викликає емоцію в реципієнта, чому сприяє експресивно марковане дієслово *«обпеклася»*, що точно передає неприємні спогади від стосунків у юнацькі роки, і цей настрій промовисто продовжує мовчання, виражене трикрапкою. Наступний сегмент *«душа наче заморозилася...»* доповнює попередній, розкриває наслідок тих пережитих почуттів (і знову три крапки – пауза), роздуми над уже озвученим, що спонукають читача до детальнішого аналізу описаної ситуації. В останньому компоненті душевний біль героїні відходить, відображено уже спокійним тоном діяльність, у яку вона занурилася після того минулого нещасного кохання, іншими словами, місце, у яке вона сховалася від майбутніх стосунків (та ще раз три крапки). Тобто це не все, життя ще не закінчилось, далі буде, вогник надії ще жевріє. Як бачимо, за допомогою насиченості тексту трьома крапками автор зумів у кількох рядках розповісти історію життя жінки, давши змогу читачеві поринути у її внутрішній світ та й, можливо, віднайти схожість із власним життям.

Варто зауважити, що парцельовані багатокомпонентні конструкції із сурядністю, підрядністю та безсполучниковістю у прозових творах В. Лиса поодинокі. Наприклад, у структурі *Руку тико на прощання простяг, пальців Руфининих ледь-ледь торкнувся. І все. Й справді побіг. Мов утік від чогось. Од неї? Од того, що жило вже в серці?* [17, с. 152], що складається з шести сегментів, між третьою та четвертою частинами підрядний зв'язок, виражений порівняльним сполучником *мов*, між п'ятим та шостим компонентами – безсполучниковий, між іншими – сурядні зв'язки, експліковані єднальними сполучниками *і, й*. Стрункість побудови роздрібнених частин, які (що важливо) лаконічні та не містять великої кількості слів, не заважає, а сприяє розгортанню експресії в структурі. Із самого початку в реченні задано потрібну емоцію: подавання руки *«на прощання»*, а особливо тактильне уточнення цього жесту *«пальців Руфининих ледь-ледь торкнувся»* виступає подразником почуттєвої сфери реципієнта. Крім того, важлива тут також об'єктивна модальність, виражена зміною речень за метою висловлювання: розповідних на питальні. Такі питання можуть виступати відображенням внутрішнього конфлікту героя або стосуватися зовнішньої сфери: можливо, про це запитав персонажа сам автор, тобто втрутився в текст, чим стер рамки оповіді від третьої особи, чи цим питанням автор апелює безпосередньо до читача, викликаючи на позатекстовий діалог. Як бачимо, такий прийом поліфункційний, проте, без сумніву, не залишить реципієнта байдужим.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Розчленовані багатокомпонентні утворення з різними типами

синтаксичного зв'язку притаманні прозовій мові сучасної художньої літератури, що засвідчують високі кількісні показники парцельованих структур такого зразка. У проаналізованих художніх текстах Володимира Лиса найпродуктивніше парцелюються багатокomпонентні побудови із сурядним і підрядним зв'язком. Високу здатність до парцеляції виявляють також сурядно-безсполучникові структури. Менш уживані речення з підрядним і безсполучниковим зв'язком, а контаміновані структури з усіма видами синтаксичного зв'язку трапляються зрідка. Майже усі парцельовані частини багатокomпонентних структур набувають певної самостійності, зміст кожної з яких стає комунікативно й стилістично значущим. Читач має змогу активно переосмислити елементи повідомлення, бо його подають не за звичайною формулою речення, а членують на семантично вагомі компоненти. Перспективним у цьому плані стануть дослідження багатокomпонентної парцеляції в сучасних українських медіатекстах як засобів впливу на свідомість реципієнтів.

Література:

1. Ачилова В.П. Парцеляція як один із прийомів експресивного синтаксису. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2011. Том 24 (63). № 1. Ч. 2. С. 25–31.
2. Бондаренко Л.Г. Парцеляція як засіб експресивності художнього тексту (на матеріалі збірки Марії Матіос «Нація. Одкровення»). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика* : зб. наук. пр. Херсон : ХДУ, 2014. Вип. 21. С. 163–165.
3. Буйницька Т. Функціонування парцельованих структур у художньому тексті. *Наукові записки. Серія: Наукові записки* : збірник наукових праць. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. Вип. 89(5). С. 24–26.
4. Волобуєва О.О. Парцельовані складнопідрядні речення з підрядним компонентом причини як одиниці експресивного синтаксису в українській прозі кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Філологічні студії*. 2013. Вип. 9. С. 492–497.
5. Галів У. Парцеляція як домінанта поетичного синтаксису Ліни Костенко (на основі історичних романів у віршах «Берестечко» та «Маруся Чурай»). *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Вип. 29, Київ, 2014. С. 47–56.
6. Гринишин У. Парцеляція як стилістичний засіб експресивності художнього тексту (на прикладі роману «Майдан» Бориса Харчука). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер.: Літературознавство: 80-річчю з дня народження письменника Бориса Харчука присвячено*. Тернопіль : 2011. Вип. 33. С. 306–314.
7. Денисенко З. М. Парцельовані підрядні речення в українському поетичному мовленні шістдесятників. *Мовознавчий вісник* : зб. наук. пр. Черкаси : Брама, 2009. Вип. 9. С. 181–188.
8. Конопленко Н. А. Текстотвірний потенціал парцельованих конструкцій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Запоріжжя, 2007. 20 с.
9. Олексенко В. Структурні параметри та текстотвірний потенціал парцельованих конструкцій у художньому тексті (на матеріалі романів «Марія», «Волинь» У. Самчука). *Вісник Таврійської фундації*. Київ. Херсон : Просвіта, 2009. Вип. 6. С. 35–47.
10. Петрів Х. Парцеляція як прийом експресивного синтаксису в системі ідіостилю Оксани Пахльовської. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. Вип. 2. С. 126–133.
11. Топчий Л. Функціонально-стилістичні вияви парцеляції у творі Мирослава Дочинця «Вічник. Сповідь духу». *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 30 (69) № 2. Ч. 1. 2019. С. 42–46.
12. Чернушенко Н. М. Парцеляція як засіб експресивного синтаксису української художньої літератури другої половини ХХ. *Лінгвістичні дослідження* : зб. наук. пр. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2013. Вип. 35. С. 128–135.
13. Шевченко Т.В. Парцеляція в українському поетичному мовленні другої половини ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2007. 21 с.
14. Вихованець І.Р. Граматика української мови: Синтаксис. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
15. Лис В.С. Графіня : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 224 с.
16. Лис В.С. Століття Якова : роман / передм. О. Забужко. Вид.4-те, стер. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 240 с.
17. Лис В.С. Соло для Соломії : роман / передм. Т. Прохаська. Вид. 2-ге. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 368 с.

Mezhov O., Mezhova O. Parcellation of multi-component complex sentences in the artistic speech of Volodymyr Lys

Summary. The article presents a comprehensive analysis of parceled multi-component complex sentences in the artistic texts of Volodymyr Lys. It was carried out on the basis of structural, expressive and communicative-pragmatic syntax. The structural types were identified and characterized, the semantic-stylistic, text-creating and communicative-pragmatic functions of the analyzed constructions in the author's prose works were established. The specifics of creating an expressive effect in the artistic speech of the writer with the help of various types of parcelling of multi-component constructions was revealed. Various syntactic models as language samples of multi-component complex sentences, implemented in specific speech acts, undergo many changes depending on the communicative instruction of the speaker (author) and often go beyond the general language standard. As a result of such modifications, new speech phenomena may arise. In particular, parcellation, namely the dismemberment of a complex syntactic structure into several messages, separated by intonation in spoken language, and by a period in writing. In terms of syntactic derivation, the multi-component parceled construction is a syntactic derivative and at the same time a semantic and stylistic modification of the basic complex syntactic construction. Disarticulated (parceled) multi-component sentences with different types of syntactic connection are characteristic of the prose language of modern fiction, which is evidenced by the high quantitative indicators of parceled structures of this type. In the analyzed artistic text of Volodymyr Lys, the most productively parceled multi-component constructions with coordinating and subordinating connection. A high ability to parcellation is also shown by coordinative-non-conjunctive structures. Sentences with subordinating and non-conjunctive connections are less used. Multi-component parceled structures with all types of syntactic connection are rare. Almost all parceled parts of multi-component structures acquire a certain independence, the content of each of which becomes communicatively and stylistically significant. The reader has the opportunity to actively rethink the elements of the message, because it is not presented in the usual form of a sentence, but divided into semantically significant components.

Key words: parcellation, multi-component complex sentences, artistic text, coordinating connection, subordinating connection, non-conjunctive connection.